

Elmi məqalə və jurnallar beynəlxalq aləmdə necə qiymətləndirilir?

Tailandda nəşr olunan “EURAASEANs” beynəlxalq elmi jurnalının təsisçisi və redaktoru, tanınmış alim, professor Denis Uşakovla söhbət

Qəzetimizin 20 yanvar 2017-ci il tarixli sayında ölkəmizdə ali təhsil müəssisələri üzrə ötən il impakt-faktorlu beynəlxalq jurnallarda verilmiş elmi məqalələrin statistikasını dərc etmişdik. Lakin bu yazı impakt-faktorlu jurnalların statusu haqqında bəzi ali məktəblərdə olan məlumatsızlıq, universitetlər arasında yaranmış narazılıq səbəbindən müzakirələrə yol açdı. Hətta bəzi universitet və media orqanları impakt-faktor anlayışını “Thomson Reuters” agentliyi ilə səhv salaraq, qəzetimizdə dərc olunmuş statistikanı “Web of Science”dakı məlumatlarla müqayisəli bir cədvəl də hazırlayıb təqdim etdilər. Həmin qurumların nəzərinə bir daha çatdırırıq ki, biz yalnız “Thomson Reuters” agentliyinin deyil, ümumilikdə impakt-faktorlu jurnallarda gedən məqalələrin universitetlər üzrə statistikasını dərc etmişik. Qəzetimizin ötən sayında bu məsələlərə aydınlıq gətirməyi oxucularımıza vəd etmişdik. Bu məqsədlə, Tailandda nəşr olunan “EURAASEANs” elmi jurnalının təsisçisi və redaktoru, tanınmış alim, professor Denis Uşakovun sözügedən məsələlərlə bağlı fikirlərini öyrəndik.

- İmpakt-faktor nədir? Hansı jurnallar impakt-faktorlu hesab edilir?

- Əgər biz elmi nəşrlərin qiymətləndirilməsindən danışsaq, ilk növbədə, qeyd etməliyəm ki, hazırda bütün dünyada impakt-faktor məsələsinə 2 cür yanaşma mövcuddur: kəmiyyət və keyfiyyət. İmpakt-faktor hər hansı elmi məqaləyə olunan istinadların sayından asılı olaraq onun əhəmiyyətli dərəcəsidir. Konkret desək, impakt-faktor hər hansı bir jurnalda dərc olunmuş məqaləyə digər alimlər tərəfindən nə qədər istinad olunmasıdır. İmpakt-faktor rəqəmlərlə qiymətləndirilir. Qiymətləndirmələr 0-dan başlayaraq sonsuzluğa qədər davam edə bilər. Bu isə dərc olunan

məqalələrin əhəmiyyətliliyindən asılı olaraq dəyişir. Yüksək impakt-faktor almaq, əlbəttə ki, elmi məqalənin dərc olunduğu jurnalın, eləcə də elmi məqalənin müəllifinin xidmətidir. Əgər bütün dünyada məşhur olan, yüksək istinad olunan alimin məqaləsi hər hansı bir jurnalda, belə deyək ki, mənim rəhbərlik etdiyim jurnalda dərc olunursa, təbii ki, bu, jurnalın impakt-faktorunun yüksək həddə çatmasına səbəb olur. Bu isə jurnal sahibi kimi mənim xidmətim deyil. Əsas odur ki, mən jurnala bu müəllifi, dünyada çox populyar, əsərlərinə çox istinad olunan alimi cəlb etmişəm. Elmi məqalələrin keyfiyyət qiymətləndirilməsinə gəldikdə isə burada beynəlxalq prinsiplər

mövcuddur. Jurnalların fəaliyyətinin təşkili prosesləri bu prinsiplərlə qiymətləndirilir. Jurnalın redaksiya heyətinə kimlər daxildir, onlar hansı ölkələrdən gəliblər, hansı ixtisasları var. Məsələn, mənim rəhbərlik etdiyim jurnalda 25 ölkədən olan 30 əməkdaş var. Onlar Avstraliya və Cənubi Amerika da daxil olmaqla bütün kontinentləri təmsil edirlər. Sonra jurnalın redaktoru yoxlanılır, çünki hər hansı elmi məqalənin dərc olunması və ya olunmaması onun qərarından asılıdır. Daha sonra lisenziya məsələlərinə baxılır. Eləcə də jurnalın Web-səhifəsinə diqqət yetirilir. Saytın hansı vəziyyətdə olması çox əhəmiyyətli məqəmdir. Məqalələr saytda necə yerləşdirilib, onlara neçə dəfə istinad olunub, məqalənin yalnız annotasiya hissəsimi və yaxud tam mətni yüklənilib, saytda məqalələr hansı intensivliklə yerləşdirilib - bütün bunlar nəzərə alınır. Jurnalın nə dərəcədə sərbəst fəaliyyət göstərməsi də qiymətləndirilir. Və beləliklə də bütün bu nüanslar - məqalələrin redaktə olunması, lisenziyalaşdırmanın keyfiyyətini nəzərə alan faktorlar ayrı-ayrı mütəxəssislərdən təşkil olunmuş xüsusi qruplar tərəfindən yoxlanılır. Bu qruplar isə “Web of Science”, “Scopus” kimi portallarda, eləcə də milli, məsələn, Rusiyadakı “РИНЦ” kimi verilənlər bazalarının hər birində vardır.

- İmpakt-faktor kim müəyyənləşdirir?

- Qeyd edim ki, elmi məqalələr yox, onun dərc olunduğu jurnallar impakt-faktorlu hesab olunur. Əgər siz “Scopus”a daxil olursunuzsa, o sizə impakt-faktorlu jurnallar barədə statistikanı verir. Bu, o deməkdir ki, siz jurnal sahibi olaraq bu işlə şəxsən məşğul olmayacaqsınız. Sizin əvəzinizə bu işi müraciət etdiyiniz istinad bazası yerinə yetirəcək.

Beynəlxalq aləmdə hər hansı bir jurnalın impakt-faktorlu məqalələrə olunan istinadların sayının məqalələrin sayına olan nisbəti ilə müəyyən edilir. İmpakt-faktor bir kriteriyadır, böyük və ya kiçik. Hər bir elmi jurnalın impakt-faktoru var. Məsələn, bir jurnalda impakt-faktor 0.1, digərində isə 2 ola bilər. Sual onun necə hesablanmasındadır. Bunu isə istinad bazası yerinə yetirir. Çünki impakt-faktor məhz istinad bazası müəyyən edir. Bu işlə siz məşğul olursunuz.

- Bir çoxları impakt-faktor dedikdə, təkə “Thomson Reuters” və ya “Scopus”un bazasına daxil olan jurnalları nəzərdə tuturlar. Həqiqətənmi belədir?

- Xeyr, belə deyil. İmpakt-faktor, öncə qeyd etdiyim kimi, ilk növbədə hər hansı jurnala edilən istinadların sayıdır. “Thomson Reuters”, “Scopus” və ya Rusiyanın “РИНЦ” milli istinad baza-

Beynəlxalq aləmdə hər hansı bir jurnalın impakt-faktoru məqalələrə olunan istinadların sayının məqalələrin sayına olan nisbəti ilə müəyyən edilir. İmpakt-faktor bir kriteriyadır, böyük və ya kiçik. Hər bir elmi jurnalın impakt-faktoru var. Məsələn, bir jurnalda impakt-faktor 0.1, digərində isə 2 ola bilər.

sına daxil olmaq isə uyğun olaraq redaktə və lisenziyalaşdırma kimi digər proseslərin keyfiyyət səviyyəsidir. Tutaq ki, “Scopus” kimi çox tanınmış verilənlər bazasında təmsil oluna, lakin çox aşağı impakt-faktora malik ola bilərsiniz. Məsələn, Rusiyada psixologiya və fizikaya dair elmi jurnallar var ki, onlar “Thomson Reuters”ə, “Scopus”a daxil deyil, lakin onların külli miqdarda oxucuları, çox yüksək impakt-faktorları var. Çünki bu jurnallarda məşhur insanlar, alimlər çıxış edir. Bu jurnallara tez-tez istinad edirlər. Bu jurnalları mühəndislər, həkimlər, digər ixtisas sahibləri oxuyur. Digər tərəfdən də bu jurnallar ingilis dilində yox, rus dilində çap olunur, onlar yalnız Rusiyada yayılır. Lakin məsələ ondadır ki, onlara istinadlar çoxdur, həm Rusiyada, həm də xaricdə. Tutaq ki, sizin məqalə Rusiya jurnallarının birində çap olundu, lakin bu jurnal yuxarıda adıçəkilən verilənlər bazasında təmsil olunmur. Bu o demək deyil ki, bu jurnalın impakt-

faktoru yoxdur, əksinə, deyək ki, həm “Thomson Reuters”, həm də “Scopus” və digərlərin verilənlər bazasına daxil olan jurnallar da bu məqalələrə istinad edirlər. Beləliklə də jurnalın qiymətini, əhəmiyyətini oxucu müəyyənləşdirir. Məhz bu, elə impakt-faktor deməkdir. Məsələn, tutaq ki, qarşınızda əşya var. Onu iki tərəfdən qiymətləndirmək, müqayisə etmək lazımdır, onun qalın və nazikliyi, böyük və kiçikliyi. Böyük-kiçiklik impakt-faktordur, qalın və ya naziklik isə “Thomson Reuters”, “Scopus” və digər verilənlər bazasına daxil olmaq deməkdir. Buraya daxil olmadan yüksək impakt-faktor almaq və ya daxil olaraq aşağı impakt-faktor almaq olar. Bütün bunlar kəşiməyən məqamlardır. İmpakt-faktor sadəcə sizin jurnalda çap olunan elmi məqalələrə nə qədər muntəzəm istinad olunmanı göstərir.

Oruc MUSTAFAYEV,
“Azərbaycan müəllimi”